

Raha valitsee urheilulajit television urheilu-uutisiin

”Pesäpallo, paini ja paini ja pesäpallo. Lentopallo, paini ja lentopallo ja pesäpallo ja paini”, lauloi pohjalaisyhtye Rehupiikles 1990-luvun puolivälissä. Jos tähän lisättäisiin vielä hiihto ja jalkapallo, niin siinä olisivat television urheilu-uutiset karrikoidun tyypistettynä 1980- ja osin vielä 1990-luvullakin.

Aika ja raha ovat muuttaneet myös urheilu-uutisoinnin. Vaikka Yleisradion Urheiluruutu on saanut kilpailijoikseen ensin 1980-luvulla MTV3:n Tuloruu-dun ja 1990-luvun lopulla Nelosen urheilu-uutiset, uutisointi on keskittynyt entistä harvempiin lajeihin.

Kävin läpi kaikkien kolmen kanavan urheilu-uutisoinnin kahden kuukau-den ajalta – helmikuun ja toukokuun – vuodelta 2004.¹ Selvityksen perusteella Rehupiiklesin melodiat ovat vaihtuneet tutun Irwin Goodmanin vanhaan kap-paleeseen ”Raha ratkaisee”.

Jääkiekko hallitsee helmikuuta

Helmikuussa ilman jääkiekkoa ei voi katsella yhdenkään kanavan urheilu-uu-tisia. Jokaisella kanavalla se on uutisten ajankäytössä ykkönen; Nelosella peräti 35 prosenttia helmikuun urheilu-uutisoinnista on kiekkoa. MTV3:lla luku on 22 ja Yleisradiolla 15 (ks. taulukko 1).

MTV3 keskittyy lähes pelkästään SM-liigaan. Yleisradio kertoo tulosgrafii-kassa jääkiekon Mestiksen (liigaa alempi sarja) lopputulokset. Nelonen puolestaan ehtii kertoa myös Ruotsin Elitserienin tuloksia.

Keskellä helmikuuta Nelosen toiseksi uutisoiduin laji on – yllätys, yllätys – jalkapallo. Kuva kiertää maailman kentillä enemmän kuin kotoisissa talvi-lajeissa yhteensä. MTV3 puolestaan on mäessä; joka kolmas uutinen tulee alppihiihdosta tai mäkihypyistä.

Laji	Yleisradio	MTV3	Nelonen
Jääkiekko	15	22	35
Alppihiihto	9	19	4
Jalkapallo	7	2	27
Mäkihyppy	6	12	5
Jääpallo	5	2	2
Yleisurheilu	5	3	6
Koripallo	5	3	0,3
Tennis	3	3	6
Hiihto	4	3	-
Formula	1	7	3
Lajien määrä	40 lajia	23 lajia	17 lajia
Yhteenvedo	7 lajia>50%	3 lajia>50%	2 lajia>60%

Taulukko 1. Urheilu-uutisten sisältö helmikuussa 2004 (lajin painoarvo prosentteina)²

Kanavakilpailusta huolimatta yhteistyö kuvankäytössä on lisääntynyt, koska rahaa halutaan säästää. Aiemmin MTV3 ja Nelonen joutuivat ostamaan Yleltä kuvaa, nyt kuvia vaihdetaan keskenään. Tämä veljellisyys johtuu yksinkertaisesti siitä, että kaupalliset kanavat ovat onnistuneet ostamaan yksinoikeutena myös Yleä kiinnostavia tapahtumalajeja.

Helmikuussa uutisoiduista kiekko-otteluista lähes kolme neljäsosaa oli samoja, eli samana päivänä tietty ottelu tuli ulos joko kaikilla yhtä aikaa, Yle-MTV3-akselilla, Yle-Nelonen-akselilla tai yhtä aikaa kaupallisilla. Viitenä päivänä helmikuussa kaikki näyttivät täsmälleen samat ottelut illan urheilu-uutisissaan.

Säästölinjasta kertoo myös se, että puolet kuvatuista otteluista oli Helsingistä ja Espoosta (Jokerit, HIFK ja Blues). Yksin Jokereiden otteluista oli helmikuun jääkiekkojutuista tai sähkeistä neljännes. Ainoastaan Yle ehti kerran TPS:n, HPK:n ja Saipan kotiotteluihin. Sen sijaan Lahden Pelicansien pelejä ei näytännyt kukaan. Koripallosähkeissä kuvat tulevat vielä kiekkoakin harvemmista otteluista. Selkeä johtopäätös on, että alueellisuus on selvästi kärsinyt vuosien saatossa, vaikka katsojista kisaavien urheilu-uutisten määrä on lisääntynyt.

Kiekon ja futiksen toukokuu

Jos vielä helmikuussa tv-kanavien uutisoinnin sisällössä oli suosituimpienkin osalta hieman erilaisuutta, niin toukokuu oli kaikilla kahden lajin juhlaa. Jääkiekko

(MM-kisat) ja jalkapallo hallitsivat; Nelosella peräti 68 prosenttia urheilu-uutisista keskittyi näihin kahteen lajiin, MTV3:lla 42 ja Ylelläkin 35 prosenttia.

Laji	Yleisradio	MTV3	Nelonen
Jalkapallo	21	20	48
Jääkiekko	14	22	20
Pesäpallo	9	4	3
Uinti	8	4	-
Salibandy	5	1	-
Formula	4	19	7
Yleisurheilu	4	3	4
Olympialaiset	3	1	0,8
Ralli	3	3	1
Golf	1	1	4
Lajien määrä	39 lajia	23 lajia	15 lajia
Yhteenveto	6 lajia>60%	3 lajia>60%	2 lajia>60%

Taulukko 2. Urheilu-uutisten sisältö toukokuussa 2004 (lajin painoarvo prosentteina)

Jääkiekon MM-kisojen ohella lähes neljäsosa kiekkouutisoinnista koski NHL:n loppupelejä. Ehtipä Nelonen mennä uutisoinnissaan jo kesän lopun World Cupiin.

Siinä missä Ylen ja MTV3:n jalkapallouutisointi keskittyi vielä kotoiseen Veikkaus-liigaan, niin Nelosella puolet oli kansainvälistä jalkapalloa. Nelosta voidaankin pitää urheilu-uutisoinniltaan vähiten kotimaisena. Tämä näkyy niin helmi- kuin toukokuunkin urheilu-uutisoinnissa.

Yleisradion moniarvoisuus johtuu pitkistä lähetyksistä

Julkisen palvelun yhtiönä Yleisradion urheilulajien kirjon voidaan olettaa olevan suuremman kuin kaupallisilla kanavilla. Näin voi toki ollakin, mutta suurin selittäjä Ylen lajirunsaudelle löytyy sen urheilu-uutisten lähetyksien pituuksista.³

Pituuksiltaan lähetyksajat eivät kanavien kesken poikkea toisistaan maanantaisin, tiistaisin ja perjantaisin. Esimerkiksi perjantain urheilu-uutiset ovat pisimmät MTV3:lla niin helmi- kuin toukokuussakin ja Nelosella pisimmät toukokuun maanantaisin.

Mutta keskiviikkoisin, torstaisin ja viikonloppuisin jyrää Yle. Esimerkiksi 8.–9. toukokuuta Ylen urheilu-uutisten kestot olivat yhteensä 52 minuuttia 14 sekuntia – vastaavat luvut MTV3:lla olivat 26 minuuttia 53 sekuntia ja Nelosella 11 minuuttia 19 sekuntia. Näin pitkien lähetysten loppupuolelle mahtuukin sitten juttua judosta, taekwondosta, rytmisestä kilpavoimistelusta ja vaikkapa biljardista sekä kalpamiekkailusta.

Jos Ylen urheilu-uutiset olisivat samanpituiset kuin kaupallisten, Yleisradionkin lajikirjo supistuisi samansuuruiseksi kuin kaupallisilla. Ylen lähetysten lopussa esiin pääsevät pienet lajit; valtalajit on sijoitettu lähetysten kärkeen.

Journalistiset kriteerit eivät aina ratkaise

Jokaisella tv-kanavalla urheilu-uutisointia hallitsevat kanavien ostamat urheilulajit, eivät journalistiset kriteerit. Kun kanava on ostanut kalliilla rahalla normaali-ohjelmistoon tapahtumalajeja, nämä ovat vallanneet leijonanosan myös urheilu-uutisista. Esimerkiksi Nelosella jalkapallon mestarien liigan ottelut olivat toukokuun uutisoidummat tulokset, ja MTV3lla puolestaan joka viides urheilu-uutinen toukokuussa koski formuloita!

Eniten lajeja on tallissaan Yleisradiolla. Niihin kuuluvat olympialaiset, jalkapallon MM- ja EM-kisat, yleisurheilun MM- ja EM-kisat sekä kotimaiset Eliitistikisat, jääkiekon MM-kisat sekä maajoukkuepelit, ralli, hiihto, ampumahiihto sekä osin alppihiihto ja mäkihyppy. MTV3:n talliin kuuluvat puolestaan Formula 1, jääkiekon SM-liiga, osin alppihiihtoa ja mäkihyppyä ja osin jalkapallon Veikkaus-liigaa (HJK:n kotiotteluita). Jalkapallon mestarien liiga (UEFA-cup), yleisurheilun Grand Prix -kisat, MotoGp ja jääkiekon World Cup ovat taasen Nelosen lajitalliin kuuluvia.

Kanavien lajitallit näkyivät esimerkiksi 24. helmikuuta tiistaina näin: Yle aloitti brittijuoksija Chambersin dopingkäryllä, MTV3:lla oli alppihiihtojuttu ja Nelosella NHL-kiekosta Ville Niemisen näkemyksiä. Keskiviikkona 26. toukokuuta MTV3 aloitti Häkkisen formulapaluuhuhuilla, Yle päätti Kyproksen rallilla ja Nelonen jalkapallon UEFA-liigalla. Kukin profiloit lähetystään oman lajitallinsa mukaisesti.

Tuoreimman esimerkin kaupallisten kanavien talliuskollisuudesta antaa meneillään oleva pikaluistelun maailmancup. Pekka Koskela voitti siinä osakilpailun – ensimmäisenä suomalaisena. Kyseessä oli 11. joulukuuta Kiinan Harbinissa luisteltu 500 metriä. Miten tämä historiallinen saavutus noteerattiin illan urheilu-uutisissa?

Nelosen urheilu-uutisissa voitosta ei mainittu mitään. Sen sijaan lähetyks alkoi NHL-kiekkoilijan lähdöllä Suomesta, ja golfista oli kuvaa eri puolilta maailmaa. Myös MTV3:n Tulosuutu aloitti NHL-kiekkoilijan lähdöllä, jatkoi SM-liigalla, mäkihypyllä ja kahdella eri alppihiihtojutulla, joista toinen oli ennakkojuttu. Koskelan voitto oli 18 sekunnin sähkeessä lähetyksen lopussa. Yleisradio puolestaan aloitti urheiluruudun Koskelan voitosta tehdyllä jutulla. Myös Helsingin Sanomien urheiluosaston lähes koko pääsivu käsitteli Koskelan voittoa.

Omien tallilajien esiin nostaminen näkyy yllättävällä tavalla myös uutisissa. Yleisradion Urheiluruutu käyttää melkoisen osan omasta uutisajastaan tulevien lähetyksensä mainostamiseen: helmikuussa 9 ja toukokuussa 12 kertaa. Kaupallinen MTV3 häviää selvästi: helmikuussa 10 ja toukokuussa vain 3 kertaa. Nelosen urheilu-uutiset ei käytä omaan mainostamiseen aikaansa yhtään.

Urheilu irti uutisista kaupallisilla kanavilla

MTV3:lla ja Nelosella uutisoinnin keskittyminen kanavan valitseisiin tapahtumalajeihin on saanut lisävauhtia kanavien urheilun päätöksenteon muuttamisesta. Kun 1980-luvulla ja 1990-luvun alkupuoliskolla urheilu-uutisoinnista päätettiin MTV3:ssa uutistoimituksessa, nyt päätöksenteko on siirtynyt uutisista MTV3:n omalle urheilupäällikölle.

Kun nykyinen urheilupäällikkö Tatu Lehmuskallio on entinen Skimbaaja-lehden päätoimittaja ja nykyinen Hiihtoliiton hallituksen jäsen, ei liene ihme, että alppihiihto on kanavalla näkyvästi esillä. MTV3 on jopa alppihiihdon virallinen sponsori.

Myös Nelosella uutisointia johtaa kanavan oma urheilupäällikkö. Kanavan toimitusjohtajana on puolestaan HJK:n hallituksessa istuva Juha-Pekka Louhelainen. Peräti puolet Nelosen toukokuun uutisoinnista olikin jalkapalloa – sattumaako?

Virallisesti MTV3:lla ja Nelosella urheilu-uutisista vastaavat – lähetyksen loputekstejä myöten – kanavien uutispäätoimittajat. Käytännössä tämä on pelkkä muodollisuus. Kummankaan uutiskokouksissa ei urheilu-uutisointia käsitellä.

Muutos on suuri. Esimerkiksi MTV3:lla urheilu-uutiset olivat vielä kymmenen vuotta sitten varsinaisten uutisten ”sisällä”. Vahvasti sponsoroitujen tapahtumalajien esilläolo urheilu-uutisissa korostuu entisestään, koska urheilun merkitys televisiossa on kasvanut voimakkaasti reilun kymmenen viime vuoden aikana.

Viikonloppuisin urheilun uutisointi selittää jo perinteiset uutislähetykset. Ylessä tv-uutiset kestävät lauantaisin ja sunnuntaisin 15 minuuttia, vastaavat urheilu-uutiset puolestaan 25 ja 30 minuuttia. Myös MTV3:ssa uutislähetykset ovat lyhyemmät kuin urheilu-uutisoinnista vastaavat Tulosuudut³.

MTV3:lla urheilun osuus kanavan kokonaisuudesta on noin kymmenen prosenttia. Se vastaa urheilu-uutisten saamaa aikaa kansainvälisillä kanavilla.

Gallup-lajit ohi olympialajien

Ketkä määrittelevät urheilu-uutisissa näkyvät lajit? Vielä Yleisradion hallitessa yksin sähköistä kenttää esillä olivat niin sanotut vanhat perinteiset olympialajit. Nyt uudet sponsoroidut lajit ohittavat perinteisiä.

Kaikkiaan virallisia olympialajeja on tällä hetkellä 43. Kolmannes näistä lajeista ei esiintynyt kertaakaan kanavien urheilu-uutisissa. Yleisradio huolehti yksin seuraavista lajeista: judo, käsipallo,

melonta, miekkailu, paini, pyöräily, ratsastus, sulkapallo, taekwondo, voimistelu ja curling.

Kaikkia kiinnostivat puolestaan jalka-, kori- ja lentopallo, purjehdus, tennis, yleisurheilu, uintilajit, alppihiihto, freestyle, yhdistetty, jääkiekko ja mäkihyppy.

Miksi olympialajit eivät kiinnosta? Televisiossa ohjelmien suosiota tutkitaan erilaisilla katsoja- ja ohjelmatyytyväisyysmittauksilla. Nämä Finnpanel Oy:n tekemät mittaukset muodostavat pohjan päätöksentekijöille. Kun mukaan lasketaan vielä eri urheilulajien tekemät suosituimmuusselvitykset ja sponsorien omat valinnat, urheilun päätöksenteon kolminaisuus on löydetty.

Kärjistetysti sanoen sitä näytetään, mitä kansa haluaa – ja vastavuoroisesti: kansa haluaa sitä, mitä näytetään. Tv-näkyvyyttä haluavat vahvat lajit huolehtivat julkisuudesta suoralla rahalla. Liitto maksaa toimittajan ja kuvaajan kustannukset ulkomaan harjoitusleirille saadakseen uutisaikaa ennen kauden alkua. Tietenkin liittoa tukevat sponsorit ovat hankkeessa mukana.

Valtaosa lajiliitoista ei kuitenkaan tähän kykene. Heidän on hankittava ”uutisaikansa” menestyksellä. Kun menestys vaatii sponsoreita, jotka vaativat näkyvyyttä, on pienten lajien olematon julkisuuskierte valmis.

Esimerkiksi Suomen voittama jääpallon maailmanmestaruus nosti lajin hetkeksi Ylen urheilu-uutisiin, sen jälkeen on ollut hiljaisempaa.

Taloustutkimuksen vuonna 2002 tekemän urheilulajien arvo- ja asennetutkimuksen mukaan Suomen aikuisväestö arvostaa eniten mäkihyppyä, moot-

toriurheilua ja jääkiekkoa – ne kaikki saivat arvosanaksi yli 8 asteikolla 4–10. Kärkipäähän sijoittuivat myös yleisurheilu, tennis ja jalkapallo. Häntäpästä noin 6,5:n keskiarvolla löytyvät käsipallo, pesäpallo ja squash. Ns. voittajalajeille on hyvät perusteet antaa lisää uutisaikaa.

Kaava on sama kuin politiikassa, jossa puolueet teettävät neljä kertaa vuodessa salaisen selvityksen ihmisten mielipiteistä ja arvoista. Näiden pohjalta puolueet muokkaavat omia tavoitteitaan.

Yksilöt ja naiset nousevat esiin

Mitä jatkossa on odotettavissa? Tätä on selvitetty lajien arvotutkimuksella, jonka kohteena ovat 15–24-vuotiaat. Eivätkä tulokset yllätä: katsojien ja harrastajien ikääntymisen myötä hiihto, pesäpallo ja muut ns. perinteiset lajit ovat hiipumassa ja uudet lajit, kuten lumilautailu, salibandy ja alppihiihto, ovat nousemassa tilalle. Lajien on noustava lähiaikoina myös urheilu-uutisiin, jos ne haluavat pitää katsojistaan kiinni.

Samaan aikaan urheilua taustoittavat jutut ovat vähentyneet kanavien uutisoinnissa lähes olemattomiin. Urheilijoille tai heidän järjestöilleen vaikeat asiat ovatkin useammin esillä kanavien varsinaisissa uutisissa. Näin tapahtui esimerkiksi Lahden MM-hiihtojen doping-käryjen yhteydessä. Pyöräilijä Marco Pantanin ”doping-kuolema” tai pikajuoksija Dwight Chambersin käry ovat urheilu-uutisissa lyhyitä sähkeitä.

Kysyin myös urheilutoimittajilta heidän näkemyksiään kokemuksiaan urheilu-uutisoinnin muuttumisesta⁴. Kaksi vastaajaa kolmesta myönsi oman kanavan lajitallin näkyvän myös urheilu-uutisissa. Näin vastanneita löytyi kaikilta kanavilta. Toimittajien arvion mukaan kasvussa ovat olleet alppihiihto, jääkiekko ja jalkapallo. Sen sijaan esimerkiksi hiihto ja paini ovat vähentyneet selvästi. Mutta mitä lajeja toimittajat itse haluaisivat nostaa esiin? Vastausten perusteella urheilun taustoja, pieniä lajeja sekä ampumalajeja. Sen sijaan liikaa näkyvyyttä saavat formula, jääkiekko ja jalkapallo.

Nykyisin urheilu-uutisissa juhlivat miesten lajit. Esimerkiksi Ylellä miesten jääpallon maailmanmestaruuden jälkeen kanava teki jopa jutun naisjäähallista. Perinteiseen tapaan noteerataan pari kertaa kaudessa naisjalkapallo, lento- ja koripallo sekä ringette. Kaupallisilla kanavilla naislajeista otetaan huomioon alppihiihto ja golf.

Parhailaan urheilu-uutisoinnissa on tapahtumassa sama muutos kuin muusakin uutisoinnissa: yksilöt nostetaan esiin. Jos nimesi on Jarkko Nieminen, Sa-

ri Multala, Minea Blomqvist, Tanja Poutiainen tai Mikko Ilonen, urasi jokaista kisaa seurataan herkeämättä.

Mutta myös heidän managerinsa ja sponsorinsa liitoista puhumattakaan osaavat urheilijan markkinoinnin paremmin kuin ennen. Sama kehitys on edessä perinteisillä joukkuelajeilla. Yhä enemmän nekin nostavat esiin julkisuudessa hyvin pärjääviä urheilijoita.

**VTM Esa Nieminen on MTV3:n uutisten uutispäällikkö,
joka toimi aiemmin ajankohtaisohjelma Sunnuntairaportin tuottajana**

Viitteet

- 1 Tiedot perustuvat Yleisradion, MTV3:n ja Nelosen urheilu-uutisilta saamiini lähetysten ajolistoisiin. Mukana ovat Ylestä Urheiluruudut, MTV3:lta Kymmenen uutisten jälkeiset Tuloruudut ja Neloselta myöhäis uutisten jälkeiset Urheilu-uutiset. Tarkastelusta ovat poissa Ylen TV2:lla 21.50 arkisin lähettämät urheilu-uutiset, MTV3:lta Seitsemän uutisten jälkeiset viikonvaihteissa lähettämät Tuloruudut sekä Neloselta Kahdeksan uutisten jälkeinen urheiluosio. Myös Ylen ja MTV3:n aamulähetysten urheiluosiot on jätetty pois. Käytännössä ne ovat edellisen päivän tulokertauksia ja/tai kansainvälisten tapahtumien kuvakoosteita. Valitsin vain yhden ns. päälähetysten joka kanavalta. Jos olisin ottanut mukaan kaikki kanavien urheilu-uutislähetykset, vahvat lajit olisivat vahvistuneet entisestään. Saamistani ajolistoista puuttui Neloselta 12.5 ajolista, ja lisäksi Yleisradion 10.2 ajolista oli vaillinaisen. MTV3:n yhden ajolistan kahden juttumerkinnät olivat niin epäselvät, etten saanut lajista selvää.
- 2 Urheilu-uutisissa näkyvyyttä saaneen lajin painoarvo on laskettu seuraavasti: 1) Toimittajan äänellään tekemässä uutisjutussa kerroin on kolme, 2) Yhdistelmä: ankkurin sähköjuonto, sitä seuraava kuvallinen sähke ja perään tuleva haastattelu (= ns. hunttipack) antaa kertoimen 2,5 – tämä vain Nelosella, 3) normaali sähkössä +haastattelussa kerroin on kaksi ja 4) lyhyessä sähkössä, tulosgraafikassa tai sarjataulukossa kerroin on yksi. Kertoimet kuvaavat myös aiheen saamaa aikaa lähetyksessä.
- 3

Kanava	Kestot (helmikuu)	Kestot (toukokuu)	Ykkönen
Yleisradio	395 min 17 sek.	410 min 51 sek.	24+18
MTV3	221 min 53 sek.	259 min 29 sek.	5+8
Nelonen	129 min 48 sek.	176 min 33 sek.	0+5

Urheilu-uutisten lähetyskestoissa Yle oli selvä ykkönen yhteensä 42 päivänä, MTV3 13 päivänä ja Nelonen viitenä päivänä. Helmikuussa Yle oli ykkönen kaikkina muina päivinä paitsi perjantaina, jolloin aikaa oli eniten MTV3:lla. Toukokuussa Yle hallitsi torstaita, lauantaita ja sunnuntaita. MTV3 puolestaan tiistaita ja perjantaita sekä Nelonen maanantaita.
- 4 Lähetin kyselyn sähköpostitse 15 toimittajalle kesäkuussa 2004. Vastauksia sain Yleisradiosta kolme, Neloselta kaksi ja MTV3:lta neljä. Yksi vastaaja oli freelance-toimittaja.